

**АКТУАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОЇ МАСОВОЇ МУЗИКИ
В ОЦІНКАХ МУЗИЧНИХ ЖУРНАЛІСТІВ
ТА ЕКСПЕРТІВ**

(оглядова довідка за матеріалами преси
та інтернету 2019–2021 рр.)

Масове музичне мистецтво грає сьогодні одну з головних ролей у всій музичній індустрії. Виступи популярних виконавців та гуртів збирають повні концертні зали, а то й стадіони; пісні та музичні композиції лунають у радіоефірі; телебачення транслює концерти та відеокліпи; ті ж відеокліпи набирають численні перегляди в інтернеті; огляди та статті на шпальтах газет та в інтернет-виданнях. Для багатьох відомі музиканти стають взірцем та лідерами думок.

Водночас, все частіше оглядачі, музичні журналісти та експерти заявляють про кризові явища у сучасній масовій музиці. Ця криза проявляється у двох аспектах. По-перше, відомим музикантам дорікають, що вони фактично ігнорують важливі соціально-політичні проблеми та не реагують на численні суспільні виклики. По-друге, наголошують на провінційності та вторинності масової музики; наголошують, що вона дуже повільно засвоює нові світові течії та зміни.

Так, журналіст та головний редактор онлайн-видання LiRoom О. Бондаренко у своїй колонці порушує питання: чому українські зірки не висловлюються на гостросоціальні теми? Чому не беруть на себе місію «етичного компасу»?

А журналіст та редактор онлайн-медіа «Слух» Данило Панімаш взагалі впевнений, що «українська музика застигла в розвитку. І в переважній більшості існує просто за компанію зі світом навколо» [1].

У формуванні музичної культури задіяні тисячі людей – артисти, представники лейблів і піар-служб, журналісти, організатори фестивалів та концертів, власники майданчиків, танцюристи, кліпмейкери та ін. Все це називається «музичною індустрією», – підкреслює Данило Панімаш. Він наголошує, що результати діяльності музичної індустрії можна почути і побачити – альбоми, кліпи, профілі артистів у соцмережах, ноти і тексти, новини різних видань і концертні відео.

Але нескінченні пресрелізи і новини про те, що українська співачка Sonya Kau вразила шанувальників новими пікантними фото, а реперка Marcelle «інфікувала людей коронавірусом» (тобто випустила трек, присвячений пандемії), якими забиті поштові скриньки багатьох інформаційних ресурсів, не роблять українську музику вітальною – життєдайною, здатною до розвитку та руху. А значить – впливовою [1].

На думку Д. Панімаша, «ми живемо в країні нескінченної соціально-політичної кризи, і на тілі українського суспільства кожен день з'являються нові рани. Але більшість впливових українських музикантів мовчать, вибираючи власну зону комфорту, натираючи до блиску свій імідж і підписуючись тільки на безпечні для себе соціальні проекти. І питання не в глобальних трагедіях України, в яких ми живемо вже 7 років – війні на Донбасі, окупації Криму. Це питання соціальних змін усередині країни, які напряду торкаються роботи уряду та функціонування нашої держави – а значить нашої цивілізованості, безпеки громадян і української культури як такої. Безумовно, підтримка українськими артистами ЛГБТК + спільноти, притулків для бездомних тварин, боротьба проти СНІДу та ВІЛу, численні благодійні акції, зокрема концерт «Бумбокс», Alina Pash і «Другої Ріки» на підтримку медиків на каналі М1 – це важливі й потрібні ініціативи, на які варто звертати увагу. Проте, крім цього, існує безліч подій, що також вимагають пильної уваги, і, найголовніше – швидкої реакції. І такі події з'являються мало не щодня. Українські поліцейські гвалтують і катують жінку прямо в поліційному відділку в Кагарлику. Кримінальні розбірки з вогнепальною зброєю у Броварах посеред житлових будинків через розподіл розвізних маршрутів. Пожежа в Одеському коледжі забирає 16 життів. Це лише кілька тем, які активно обговорює українське суспільство. Щодо жодної з них від українських музикантів не чути ні слова. І Олексій Бондаренко точно підмітив – «складається враження, що ці люди живуть не в Україні, а в якомусь уявному світі, в якому не існує несправедливості, проблем та країни як такої». Але насправді складається враження, що українських артистів може змусити висловитися тільки щось масштабне і катастрофічне. Наприклад, Майдан, війна на Донбасі, ВІЛ/СНІД або пандемія коронавірусу. І лише тоді, коли це вигідно їм самим» [1].

Д. Панімаш наголошує, що, наприклад, тема фемінізму і всього, що туди входить, включно з проявами сексизму та домашнім насильством, перетворюється на поверхневий грантовий кліп Аліни Паш та Фріла, який здається обережною карикатурою на вже зажовані й примітивні стереотипи. І це виглядає і сприймається не як висловлювання, а як спроба хайпу на актуальних для світу темах [1].

У діалозі полягає життєздатність будь-якої культури – у постановці питань, реакції і відповідях на виклики світу, в осмисленні дійсності. Але українські зірки не йдуть на діалог зі світом, залишаючи політичне політикам, соціальне – журналістам, а музичне привласнюючи собі.

Однак у цивілізованому світі такий розподіл не працює. Американські зірки повністю інтегровані у соціально-політичне життя своєї країни.

Це відмінно демонструють вибори в США. І ще сильніше це демонструє вбивство білим поліцейським темношкірого Джорджа Флойда, яке викликало численні бунти в США і палаючі разом з поліцейською дільницею магазини.

Скільки артистів висловилося на цю тему і навіть взяло участь в мітингах, складно порахувати. Beyonce, Ріанна, Емі Лі з Evanescence, Chance The Rapper, Жанель Моне, Tyler, The Creator. Питання навіть не в грошах і донатах, а в елементарному донесенні до своїх фанатів важливості процесів, що відбуваються, вихованні людяності й громадянської відповідальності.

Можна говорити про те, що західний досвід не підходить Україні, що тут «своя атмосфера». Однак якщо згадати історію американської музики, яка пройшла расову сегрегацію та дискримінацію, війну у В'єтнамі та Іраку, поліцейські рейди по гей-клубах (Стоунволльські бунти), політичні кризи, то стає очевидним, що Україна проходить схожий шлях соціальних потрясінь.

У цьому контексті чергове вбивство білим поліцейським темношкірого громадянина США ілюструє налив на тілі американської правової системи, який ретельно намагаються прикрити.

У Росії з імперськими амбіціями і авторитарною владою зірки говорять на резонансні теми й влаштовують акції та протестні концерти. Достатньо згадати справу «Мережі» – організації анархістів, яких звинуватили у підготовці державного перевороту і застосовували тортури.

Українські музиканти дивляться на Захід і надихаються. Саунд, рухи, танці, шоу – вчать музичі. Якщо подивитися на те, як західні музиканти беруть участь в житті своїх країн, стає зрозуміло, що українські артисти займаються поверхневим копіюванням, множенням музичного контенту в інформаційному полі [1].

І є щось безглузде в тому, що залишаючись за межами соціальних процесів і внутрішніх проблем рідної країни, та сторона просить державу про пільги для шоу-бізнесу і налагодження музичної інфраструктури, – обурюється Д. Панімаш.

А ви це заслужили? Чим? Черговою піснею про коронавірус? Чи зібраним Палацом Спорту?

Саме тому українські зірки лише імітують життєздатність музики – бо не можуть і не хочуть ні на що впливати, крім свого комфорту. Але це всього лише музика, її вже роблять нейромережі. А що і хто ховається за нею? Це людина взагалі чи глянцева картинка, зібрана світою обережних піарників? [1].

Водночас у пресі зазначають, що мовчання українських музикантів багато в чому виправдано. Цькування Івана Дорна і Юрія Бардаша за їхні висловлювання продемонстрували, що до діалогу готові не всі сторони соціально-політичного і культурного процесу України.

Артисти бояться втратити аудиторію. Аудиторія втомилася від постійних поганих новин і стресів. Держава ігнорує шоу-бізнес. Музичним журналістам нема про що писати, крім безпосередньо музики, тому що артисти нецікаві – вони ніяк не інтегруються у соціальний процес міста/регіону/країни, натомість лізуть геть зі шкіри, щоб виглядати хорошими і правильними. Українська співачка Sonya Kay підірвала мережу пікантними фото, ага.

З цього ракурсу промені світла «Стоп культурний карантин», запалені для залучення уваги держави до завмерлої концертної індустрії, виглядають не винахідливою і красивою акцією, а відчайдушним криком про допомогу в порожнечу.

Здається, – наголошує Д. Панімаш, що мовчання українських артистів зумовлене відсутністю віри в зміни в Україні. Мовчання українських зірок – золото, тому що їм здається, що це єдиний вихід вижити як людям, що заробляють на життя своєю творчістю. Не висовуватися, не лізти в політичне і соціальне, не дозволяти собі гостроти висловлювання, щоби не образити нервове й нетерпиме українське суспільство.

Тому українські відомі артисти йдуть у виробництво музичного контенту про любов у вакуумі та особисті переживання, що є формою втечі від гнітючої реальності. Невпевненість у собі, власній позиції, страх перед вигнанням, небажання брати на себе відповідальність.

Однак артистам важливо розуміти, що без їхнього впливу, без винесення на світло наривів і ран на тілі України, без донесення інформації про соціальні проблеми ми так і залишимося вічно стражденною країною у перманентно гострій соціально-політичній та економічній кризі.

З нескінченим зацикленням саундтреком про любов у вакуумі та світле майбутнє, в яке ніхто з них, здається, уже й не вірить [1].

На думку критиків, музика сьогодні – це продукт, що швидко псується. Вона з'являється і зникає, не встигнеш і оком повести. Музичний конвеєр працює цілодобово і без зупинок, і лише одиниці утримуються на цій бігівій доріжці, залишаючись у центрі уваги. Музикантом сьогодні бути дуже легко, адже достатньо мати мікрофон з комп'ютером для того, щоб нескінченно штампувати чепчик [2].

Будь-який музикант складається з кількох частин, а музика і тексти є лише скелетом, на який нарощується артистичне м'ясо. Сучасний повноцінний музикант – це великий механізм, в якому всі дрібні деталі взаємодіють. Композиторське мислення, поезія, бекграунд, артистизм, образ, взаємодія зі слухачем у публічному просторі, прагнення власних музичних іновачій і революцій, ідея, поведінка – це все важливі гвинтики, що запускають механізм впізнаваності музиканта і формують його харизму.

Між сучасним українським музикантом і західним музикантом є важлива відмінність. Усі ті мертві та живі люди не соромились бунтувати проти самих себе та навколишнього середовища. Карді Бі не соромиться публічно наваляти

Нікі Мінаж і жбурнути туфлю їй в обличчя. Каньє Вест не соромиться висловлюватись на політичні теми і страждати потім від цього, а Дейв Грол запросто може перерватися під час виконання пісні для того, щоб вигнати п'яного фаната. А якщо згадати, що творили зірки у далекому минулому, то список ніколи не закінчиться [2].

Втім, українські артисти швидко вчаться. З'являються талановиті музиканти, які ретельно працюють над своєю музикою – вилізують аранжування і саунд, як, наприклад, гурти [O] і Покруч. Хтось намагається наслідувати західних виконавців, як гурт The Erised. Українські виконавці навчилися підбирати собі красиві костюми, як Alina Pash і Dakh Daughters. Також деякі українські музиканти (Onuka, Даніела Заюшкіна) ретельно працюють над своїм образом, інколи виходить вдало. Хтось намацав нерв сьогоднішнього, причому з абсолютно протилежних ракурсів, як вже не існуючий Oh, Deer і ще живий Пошлая Моллі.

Однак українські музиканти так і не навчилися головного – захоплювати собою. Українська попзірка поза сценою не викликає яскравих емоцій та переживань, і, як наслідок, захоплення. Інтерв'ю та підкасти, появи українських зірок на різноманітних шоу та у численних інтерв'юерів виглядають жалюгідно. Обережність, з якою українська зірка розповідає про себе і відповідає на питання, викликає почуття, ніби вона сидить на допиті, і от-от слухач про неї дізнається щось таке, що уся кар'єра в одну мить обвалиться. Дивлячись на цю скутість, на це відчайдушне прагнення не облажатись, хочеться спитати – чому так? Чому український шоу-бізнес такий зажурений, немов кульгаве чумне кошеня? [2].

В українському шоу-бізнесі нічого не трапляється, ніяких цікавих подій. Артист випустив новий альбом/кліп. Артист анонсував концерт у Крижополі. Артист дав інтерв'ю, в якому усі його відповіді – це шаблонні фрази, за якими не знайти індивідуальності. Хіба що Іван Дорн став ворогом держави номер один і навколо нього зазвичай і виникають скандали, за якими цікаво спостерігати (хоча ні, не цікаво, це вже така сама рутинна, як і виступ «Океану Ельзи» на «Олімпійському»). І можна ще згадати Олю Полякову, яка кілька років тому воювала з Олексієм Дурневим. Загалом виникає враження, що усім українським зіркам нема чого ділити, всі одне одного поважають та люблять, і взагалі сфера шоу-бізу нагадує серіал My Little Pony. Це, звичайно, добре й мило, однак в шоу-бізнесі, як і в будь-якій сфері життя, мають існувати антагоністи і протагоністи. Абсолютне добро нецікаве, тому що [велике] мистецтво завжди народжується з конфлікту [2].

Мабуть, причина в тому, що в українських артистів немає бекграунду, який є у більш ніж піввіковій історії розвитку світової поп-культури, починаючи з The Beatles. Українській попмузиці всього 30 років. У порівнянні з усім світом в нас не було нічого свого в музичному сенсі, ми тільки наслідували бекграунд США, Британії, Росії. Різниця лише в адаптації накопиченого музичного досвіду під нашу мову і ментальність. А ментальність українця досить-таки пуританська,

частково викувана у жерлах СРСР з його побутовою духовністю. Сучасний український музикант – це дуже чемна, вихована, обережна і приємна істота, яка смертельно боїться зробити помилку. Саме тому український музикант нецікавий за межами своєї музики. Він бубонить про свої захоплення дитинства та розповідає про своїх батьків, забуваючи про те, на кого він працює – своїх шанувальників.

Український музикант не вміє працювати у розумінні «зіркової праці» у США, Росії чи Британії. Сучасний артист, перебуваючи на публіці, перебуває на роботі – достатньо лише подивитись купу різноманітних лейтнайт-шоу чи youtube-блогів з численними інтерв'ю з тими ж молодими російськими виконавцями. А його робота – захоплювати, а не клеїти з себе жертву, млюсну персону або виразно читати віршики на камеру. Вже навіть Філіп Кіркоров виглядає свіжішим, ніж деякі українські музиканти, які навіть вилаються бояться, що вже говорити про якісь більш сміливі дії на кшталт висміювання самого себе чи хоча б своїх колег. Інколи виникає враження, що український артист взагалі переплутав прямий ефір зі сповіддю у священника. «Дякуємо, ви в черговий раз розкрили свій надзвичайно глибокий внутрішній світ. Уже було», – розчаровано зазначають на це критики [2].

Західний музикант, від рокера до попзірки, не боїться потрапити у скандал і не боїться себе. Достатньо згадати Каньє Веста за його вислови щодо рабства і Трампа, оскаженілу від своєї зірковості Майлі Сайрус, Майкла Джексона, Джорджа Майкла, Леді Гагу, Фреда Дерста і так далі [2].

Це не частина історії, яка пройшла, а процес, який продовжується і надалі, – наголошує журналістка Катерина Ятель. – Під час передвиборчих перегонів у США навіть в Україні слідували за тим, кого з кандидатів підтримують знаменитості. На сайтах типу Billboard та Ranker можна знайти списки республіканців та демократів серед артистів. А, наприклад, альбом інді-зірок Foals просякнутий політичними темами та критикою Брекзиту [3].

А назвіть, пропанує Данило Панімаш, – хоча б одного українського музиканта, крім Івана Дорна, який спровокував би якийсь гучне обговорення в медіа і суспільстві своїми словами чи вчинками? Що, комусь цікавий конфлікт всередині вже мертвої «Димної суміші» та чому з The Erised пішов гітарист?

Українському артисту не вистачає сміливості. І поки вона не з'явиться, музична Україна буде нагадувати болото, в якому геть відсутні цікаві та яскраві особистості, а є тільки люди, які ставляться до своєї діяльності як до офісної роботи. Хоча вони залюбки розкажуть про те, як з дитинства мріяли про велику сцену. У цій своїй ніжності, доброті, безконфліктності український музикант таки нагадує хворе чумне звірятко.

І ця відсутність мінімальної харизми та сміливості значно важливіші, ніж якась синкопа, крута фотосесія чи новий сценічний прибамбас [2].

«Музика поза політикою» – одна з найбільш розповсюджених ідей у теперішньому українському інфополі. Хтось використовує цю фразу як щит від

обвинувачень, а хтось – не толерує ні на якому рівні. Але зараз, вважає журналістка Катерина Ятель, прийшов час поговорити про політику та музику серйозно.

Політизованість музикантів можна розділити на кілька рівнів. Перший – це ті, хто своєю творчістю ніяк не зачіпає суспільство, в якому живе, ніколи не висловлює власної позиції та ретельно обирає канали, через які свою творчість можна транслювати. Навести приклади таких артистів складно, ще складніше сказати, хто з них не загубився у складках часу [3].

Другий рівень – це артисти, які стають частиною політичного порядку денного несвідомо, без власного бажання. Тобто їхні нейтральні пісні чи фрази здобувають ідеологічне забарвлення через реципієнта. За прикладом навіть не треба ходити за межі України – тарабарщина «Лаша тумбай» Верки Сердючки, яку зчитували як прощання з РФ, або романтична пісня Вставай «Океану Ельзи», яка перетворилася на один із гімнів Євромайдану.

Третій рівень – це музиканти, які прямо чи опосередковано говорять про політику чи транслюють свої погляди у своїй музиці. Часто-густо вони ж стають обличчям різних організацій, послами ідей у світ та засновниками благодійних фондів. Прикладів таких музикантів безліч – від Бейонсе до Руслани.

Із початком війни частина музикантів висловила свою політичну позицію відмовою від гастролей у Росії. Серед них – «Океан Ельзи», Оля Полякова, Тіна Кароль, «Бумбокс», Kazka, Джамала та інші. Ната Жижченко в інтерв'ю «Фокусу» казала, що мистецтво – це рупор. Частина артистів транслює «патріотично-правильні лозунги» як Олег Скрипка. Частина використовує концерти для донесення меседжів – як «Бумбокс» та Dakh Daughters, які під час виступів згадують Крим та Сенцова [3].

Окремо стоять музиканти-політики. У період після Помаранчевої революції списки партій поповнилися іменами Руслани, Білозір, Вакарчука, Півалій та інших. Після Євромайдану таку саму долю собі обрала Злата Огнєвіч, яка приєдналася до партії Олега Ляшка. Але політична депутатська кар'єра жодного з них не була достатньо успішною. Руслана, Вакарчук та Огнєвіч невдовзі після попадання у Раду склали мандати.

Якщо говорити про трансляцію політичних поглядів через музику, то ситуація не краща – воєнізовані та патріотичні гімни від умовних Гайдамак, соціальний реп від андеграундних реперів на кшталт Довгого Пса чи Фріла, загравання з політикою «Океаном Ельзи» (Скільки нас?), кримськотатарська тема у Джамали, феміністичні потуги YEYO та Panivalkova [3].

Це найяскравіші приклади якоїсь позиції у музиці. І їх категорично мало.

На цьому список артистів з позицією фактично можна закрити, – впевнена Катерина Ятель. Що відбувається з іншими артистами? Вони мовчать. Вони не висловлюються на суспільно-політичні теми, не з'являються на мітингах чи протестах, не пишуть навіть пости про те, що їх турбує. Вони існують у нашому інфополі, але ніяк не рефлексують на тему того, що відбувається в країні.

Вони їздять у Росію, але на прямі питання про це заводять історію про культурну пропаганду миру. При цьому на своїх концертах у тій же Росії вони слухачу нічого не доносять. Іноді трапляються ситуації, коли артистів змушують відповісти на запит суспільства, як це було із Сергієм Бабкіним. Але часто-густо це викликає враження лінчування з одного боку та лицемірство з іншого.

Вони приходять на інтерв'ю і або обережно обходять будь-які гострі кути, розповідаючи про те, що не хочуть нікого судити і взагалі мало розбираються у політиці, або зупиняють будь-які спроби поговорити на ці теми. Чи не єдиним місцем, де з музикантів вимагали відповіді став нацвідбір на Євробачення. І приклад Maruv та Анна-Марія показали, що до подібних питань артисти не готові.

Та, є й приклади, які скоріше зупиняють артистів від розмов про політику. Найяскравіший з них – Іван Дорн. На інтерв'ю у Дудя музикант фактично висловив свою позицію: виступ на Юрмалі – «чтобы не воняли», а війна – «ссора» двох братніх народів. Потім пояснив віршем про паспорт, що не є зрадником, а просто висловлює непопулярну позицію, хоча є патріотом України. Потім на концерті з Москви у 2016-му попросив слухачів передати вітання Києву. Потім кілька разів з'являвся на державних каналах РФ. Усі ці дії – послідовні, логічні і є повноцінним стейтментом. Просто за свою позицію Дорн вже кілька років відповідає зривами концертів, критикою у соціальних мережах та ігнором зі сторони телеканалів. Або отримує негативну оцінку від журналістів – у Дорна «немає мізків» [3].

Втім, мистецтво – це реакція на дійсність та способи цю реакцію переосмислити. У когось це реакція на особисту реальність, у когось – на глобальні речі, але це у першу чергу реакція. За піснями має бути сенс, інакше їхня цінність не перевищує значення поліфонічних рингтонів зі старенької Nokia.

Окрім самої творчості, музикант має усвідомлювати те, що він входить у статус лідера думок. Його слухають, за його думками формують власну позицію, він надихає та веде за собою. Тому кожна фраза, яку він каже за межами власного дому, автоматично перетворюється на заяву. Навіть якщо він каже, що він «за музику без кордонів», то має усвідомлювати – це або глобалістська позиція, тобто позиція, що підтримує не лише солідарність між різними народами, а нівеляцію культурних (а іноді не лише) кордонів між державами як таких. Ну або це відмазка, у яку довго вірити не будуть, якщо вона не збігатиметься з діями.

Як співали The Rolling Stones: «Що може бідний хлопець, окрім як співати у рок-н-рол бенді?». Треба набратися сміливості і визнати для самих себе: гастролю у якусь країну – це політика, виступи на певних телеканалах – це політика, поява у певних телешоу – це політика, підтримка якоїсь акції – це політика, ігнорування якоїсь акції – це політика, виступ на чіємусь корпоративі – це політика. Цей список можна доповнювати довго. Довше можна тільки виправдовуватися за свою чергову безвідповідальність [3].

Схожі оцінки українським музикантам дає й журналіст та головний редактор онлайн-видання LiRoom О. Бондаренко.

Останнім часом, – наголошує журналіст, – індустрія активізувалася та намагається зробити свій голос гучним. Відбулася акція «стопкультурний карантин», прозвучали запальні заяви Олі Полякової в ефірі Шустера, з'явилася профспілка, яка намагається звернути уваги влади до індустрії. Але це все кроки, які своєю метою мають певну вигоду для артистів. А публічні люди несуть ще й певну відповідальність перед своїми шанувальниками. Ігнорувати будь-які події поза межами музики в країні – це безвідповідально і навіть інфантильно.

Чого боятися артистові? Критикувати владу? Розмовами про несправедливі податки для індустрії ви вже критикуєте владу. Негативу з боку шанувальників? А чи потрібні вам шанувальники, які не схвалюватимуть засудження насилля?

«Я не бачу тут жодного раціонального пояснення, – наголошує О. Бондаренко. – Звідси випливає інша думка – вони або не в курсі, або навіть не розуміють, навіщо якимось реагувати».

Натомість 18-річна Біллі Айліш розуміє, що вона має пояснювати своїм фанатам, що відбувається та чому це важливо. Кім Кардаш'ян розуміє, що може бодай якимось вплинути на розголос та хід розслідування. Бейонсе розуміє, що вона є моральним авторитетом для багатьох протестувальників. А українські музиканти не розуміють.

Чому Dzidzio як активний український фільммейкер не зверне увагу своїх шанувальників на ситуацію із Центром Довженка? Чому Оля Полякова, яка сама має страшні сторінки в своїй біографії, не підніме на вуха музичну спільноту (а вона це вміє робити)? Чому Сергій Бабкін, який нещодавно раптово вирішив вписатися за права ЛГБТ, ніколи не звертає увагу на резонансні події? Чому alyona alyona, яка підіймається на соціальних темах, не говорить про актуальні проблеми в країні? Чому мовчать Потап, Монатік, Надя Дорофєєва, Тіна Кароль, які так активно прокачували свої інстаграм-акаунти під час «Голосу країни»? [4].

Чому, – запитує О. Бондаренко, – всі ті артисти, які ще нещодавно закликали українців дотримуватися карантину, не зроблять бодай сторіз в інстаграмі із закликом покарати всіх винних у свавіллі? Чому не засудять свавілля правоохоронців, яке потрапляє в медіа із постійністю, що зовсім не радує? Чому навіть невеликі артисти ніяк не реагують на те, що відбувається? «Як на мене, це моральна сліпота та неспроможність брати на себе бодай якусь соціальну відповідальність та місію етичного компаса для своїх прихильників» [4].

Втім, констатує журналіст, не можна сказати, що українські музиканти абсолютно пасивні. Іноді вони таки беруть участь у соціально-політичному дискурсі. Зазвичай це відбувається тоді, коли ситуація починає зачіпати або

безпосередньо їх самих, або їхніх друзів (#freeriffmaster), або стає настільки масштабною (Майдан), що її неможливо не помічати [4].

Є поодинокі артисти, які принаймні намагаються вписати соціальну повістку у свій імідж та життя. Тарас Тополя – посол ООН та підтримав підписання Стамбульської конвенції. Аліна Паш систематично топить за права ЛГБТ. Дмитро Шуров став амбасадором руху HeForShe. Сергій Жадан регулярно критикує рішення влади як у піснях, так і в заявах. «ДахаБраха» та DakhDaughters по всьому світі говорять про війну на Сході та підтримували акцію #FreeSentsov. «Бумбокс» дуже чітко артикулюють свою позицію та намагаються не стояти осторонь.

Але на фоні галузі в цілому – це поодинокі, розрізнені випадки, які аж ніяк не демонструють, що індустрія може виступати єдиним фронтом проти несправедливості.

І доки музиканти й індустрія не почнуть говорити про серйозні речі, їх також сприйматимуть несерйозно, як необов'язкову розвагу. І мова навіть не про політичний компас і неоднозначні для суспільства питання (наприклад, чи можна виступати в Росії). Мова про загальнолюдські цінності. Про щоденне життя і нормальне майбутнє.

Але поки що музиканти намагаються вдавати, що музика знаходиться поза контекстом і живе у власному розважальному вакуумі. Хоча насправді вона там жодної секунди не була [4].

Дещо під іншим кутом підходить до цих проблем PR-менеджер та журналіст О. Варениця. На його думку, сучасна молодь не вибирає українську, російську чи європейську музику. Молодь обирає вільний віртуальний світ, у якому діють свої правила і закони. За межами політизованої реальності навколо нас давно існує автономне медіаполе, в якому російська і українська молодь має один YouTube або VK зі спільними героями, кумирами та популярними шоу.

Приклад: український гурт «Пошлая Молли». Їхній прорив стався всередині VK, про гурт відразу дізналися в Україні та в Росії. «Я пам'ятаю, – ділиться спогадами О. Варениця, – як навесні 2017 року до мене в офіс увірвався Женя Галич і з порогу почав ставити їхні пісні. Щось там про «нюхаю клей, я – малолетка» і т. д. Я тоді нічого не зрозумів, але Женя мав рацію. Це було нове явище. Через тиждень мені подзвонив малознайомий івент-менеджер з Москви з питанням, чи знаю я контакт когось із гурту «Пошлая Молли»? Я взагалі не зрозумів, що відбувається. Усе це було схоже на сюрреалізм, в якому стикаються паралельні світи. Тоді гурт «Пошлая Молли» побував у Дудя і в шоу «Вечірній Ургант». І не тому, що вони вибрали російський ринок. Сьогодні все влаштовано трохи складніше» [5].

О. Варениця впевнений, що соціально активній і часто агресивній частині українського суспільства здається, що наші артисти зраджують батьківщину і виїжджають до Росії. Безпідставна паніка стала шкідливою звичкою останніх років. Спочатку на весь Facebook кричать і звинувачують, потім роздивляються

і думають. Щоб розібратися в ситуації, варто поставити себе на місце самих артистів. Квоти, Нацрада, формат-неформат від наших надто обережних програмних директорів – усе це культурне менторство демотивує молодих музикантів. Вони втікають і «пірнають в інтернет», тому що хочуть робити музику тут і зараз, відповідно до актуальних світових трендів [5].

Там, в інтернеті, засукавши рукава, ловлять велику рибу виключно російські ЗМІ. І справа не в політиці. Просто вони набагато раніше нас освоїли модель: пропустити інтернет-героя через свої студії-ефіри і туди ж, в YouTube, цей контент повернути. Само собою, молодь дивиться на YouTube-виступи українських артистів Т-Fest, Луни, Maruv, Дорна, Сюзанни в шоу Урганта. Не тому, що всі навколо зрадники: глядачі та артисти. Просто українське ТБ подібних форматів не пропонує. І це лише один фрагмент від загальної тенденції: українські медіа не встигають за розвитком нашої ж музичної сцени.

На російському ТБ, в YouTube-шоу або на модних сайтах з'являються ті, кому нема чого втрачати тут. Або ті, хто просто не боїться бути розірваним на частини в близькополітичних або шовіністичних диспутах. Dakooka, та сама «Пошлая Молли», «АГОНЬ», Viu Viu, Kyivstoner, Constantine, Луна, Lil Morty, Макс Барських, Іван Дорн, «Счастливые Люди» та інші. Решта (а це сотні українських артистів, блогерів і влогерів) тихо, системно нарощують аудиторію з Росії в онлайн-режимі, без ефірів і помітних промо-активностей [5].

Чому це відбувається? Припустимо, у нас є талановитий артист з перспективним релізом. На старті йому мають допомогти профільні ЗМІ: музика, культура, лайфстайл, мода. Якщо відмінний новий кліп потрапляє до досвідченого, грамотного піарника, то він отримає близько 30 публікацій в українських онлайн-медіа, що дає сукупно близько 20 000 переглядів на YouTube і близько 20–30 коментарів там само. Загалом це конвертується в 20–50 нових підписників у фейсбуці або інстаграмі артиста, нуль запитів на виступи і нуль пропозицій. Такі реалії, – зазначають журналісти.

Що робити далі? Радіо? Там квоти, неформат, бла-бла-бла. Єдиний вихід: робити дів-хаус або тропікал-хаус українською мовою, вирішуючи таким чином швидше завдання радіостанції, а не свої особисті. На ТБ? Хіба що в талант-шоу, де можна зі сльозами на очах розповісти історію про те, як у тебе нічого не вийшло, а потім з надривом заспівати українську народну пісню чи масонський поп типу Hozier, Rag'n'Bone Man, Imagine Dragons [5].

Що ж лишається? Журналіст О. Варениця впевнений, що лишається інтернет. Посів відео на YouTube, інтеграція в YouTube-блоги, реклама в інстаграмі, платні пости в VK-пабліки, telegram-канали, стікери, свайпи, сторіз. Чудесний світ новий безмежних можливостей і доступних, зрозумілих механізмів. Не дивно, що через півтора року після заборони VK в Україні сайт у нас другий за відвідуваністю. Такого потужного промо для артистів, як дають пабліки «Другая Музыка», Indie Music, MDK, «Новые Альбомы», «Новый Рэп», «Родной Звук» не може дати жодне актуальне медіа.

У коментарях на сайті The Flow кияни поправляють москвичів: «Не рибки за “сто”, а рибки за “склом”» (фраза з пісні alyona alyona). Молодь проявляє активність в очікуванні візитів до Києва зірок російської реп-сцени – ATL, Pharaoh, Охххумігон, Скриптоніт, ЛСП. У «розвіртуалі» на кожному кроці чуєш «скібіді уап-па-пау». А в підсумковому Top 100 українського iTunes зовсім не дивує лідерство пісні Елджея «Мінімал». Тим часом у Росії, не розуміючи текстів пісень, слухають YUKO, ONUKA, Alina Pash, alyona alyona. Кілька місяців поспіль в російських чартах лідирує KAZKA – «Плакала». Все точно так само, як і багато років тому, коли в Москві фанатили від «Океану Ельзи» чи «ВВ» [5].

Війна, політика, пропаганда, заклики активістів висять у повітрі на вулицях міст «по обидва боки», але не проникли в квартири і будинки, де кожен другий, сховавшись з ноутбуком під ковдрою, забуває про громадянську позицію і хоче лише одного – розважитися, – наголошує О. Варениця. – Артисти, менеджери, чутливі до процесів в суспільстві, прекрасно розуміють це. Вони знаходять свою аудиторію там, на самоті. Проникають прямо в стрічку людини в соціальній мережі.

Піарники в 30 років виходять на пенсію. Вони більше не потрібні. Світом править SMM. Школи SMM, академії YouTube, курси Instagram з'являються як гриби після дощу. Долю артиста тепер вирішує алгоритм. Пресрелізи, пресконференції, інтерв'ю, рецензії – усе це в минулому. Тільки хардкор! Соціальні мережі та нові правила гри.

Самим артистам легше не стає. Якщо радіостанції зрівнювали всі пісні під смак далекобійників і бухгалтерів, то YouTube або VK зміщують акценти на користь молоді 13–18 років. А це означає, що контент повинен бути жорстким, стьобним, смішним, трешовим, вірусним, яскравим. Артисти зобов'язані ставати гранично щирими, лаятися (бажано), висловлювати свої претензії опонентам в очі, мати сталеві яйця, терпіти тонни критики задля розваги. Важливо бути вульгарними, розв'язними, жорсткими, тупими. Якими завгодно! Головне – не нудними [5].

Сьогодні можна бачити, як цілий ряд професійних артистів і артисток, навчених сценічної майстерності та інших олдскульних академічних штук, кидають все «на поживу хайпу» і видають жесть. А їхні численні колеги «тієї хвили» (25–30-річні пенсіонери) спостерігають за тим, що відбувається в заціпенінні і насправжки замислюються над тим, чи варто взагалі продовжувати музичну кар'єру?

Молодь радіє від отриманої в інтернеті свободи. Ті старші, що теж мріють про хайп, мають приймати їхні правила гри. Тим смішніше! Малолітки-адміни VK-пабліків натурально плутають береги, спілкуючись з впливовими продюсерами і артистами так, ніби ті просять у них монетки на вулиці.

Ніхто поки толком не розуміє, що відбувається. Провідні професіонали індустрії з ранку до ночі роблять своїм артистам десятки зйомок-ефірів, по крихтах збирають аудиторію. Тим часом з нізвідки пачками виникають бездарні

школярі, які збирають тисячні зали, мільйони переглядів і армії підписників. До них біжить маркетинг і бренди. WTF!

Усе це могли б пояснити ЗМІ. Але у них давно збитий нюх. Вони впритул не бачать майбутній хайп. А коли хайп трапляється сам собою, біжать за новим вірусним артистом, пропонують співпрацю. Але артисту вже це не потрібно. Він впивається тим, що обійшов, нарешті, цю неповоротку систему і впорався без неї [5].

Тим часом молодь, яка виросла в період війни, не хоче розбиратися в тому, хто правий, а хто ні. Ті, кому зараз 18–20 років, узагалі не хочуть брати в цьому участь. Їхня позиція – заперечення. Вони просто гуртом не поважають всіх старших, які привели нас до такого життя. Молоді в цілому властиво не поважати старших. Але сьогодні у них є на те вагомі причини. Вони просто кричать нам: та пішли ви всі...! І рушають чадіти під кого хочуть і як хочуть.

«Це не припущення, а реальний зріз, – впевнений О. Варениця. – Я читав лекцію в інституті Поплавського. Перший курс, менеджмент в сфері шоу-бізнесу. Їм було абсолютно чхати на всіх тих «священних корів» української сцени, з якими я працював. Вони пожвавилися лише в той момент, коли я згадав про Versus, Jah Khalib і вибухнули схвальним вереском, коли я згадав якийсь свіжачок на кшталт GONE.Fludd.

Нове покоління нагадує нам бебі-бумерів 50–60-х. Творчі, фривольні, талановиті, вільні леннони-джаггери виросли в неповних сім'ях, де багато батьків загинули в Другій Світовій війні. То був час, коли між двома поколіннями утворилася нездоланна прірва. Батьки не могли осмислити й прийняти світ, в якому раптом опинилися. Діти, дивлячись на безпорадність і розгубленість дорослих, самі собі виписували індульгенцію на вседозволеність» [5].

На жаль, – констатує О. Варениця. – у нас нема можливості серйозно впливати на українську молодь або якимось намаганням прищеплювати їй мінімально хороший смак. Вони повністю у владі соціальних мереж і своїх героїв. Так склалося, що розважальний контент краще вміють робити і просувати в Москві, а не в Києві. Там це почали робити в кінці 90-х, у нас – досі вчаться. Все, що ми поки можемо, – невміло копіювати. Між «Лігою Поганих Жартів» і «Поганими Українськими Жартами» – прірва. Про різницю між Дудем і Kishkina з чашками ресторану Alaska навіть ніяково говорити.

ТБ-канали, радіо мають можливість обмежувати, нав'язувати, регулювати. Але в інтернеті користувач просто вибирає якісніший продукт на свій смак. Скоро це призведе до того, що радіо, наприклад, елементарно деградує і остаточно перестане відповідати запитам реальності. Або переміститься глибше в регіони, які катастрофічно відстають у розвитку від мегаполісів. Країна і медіапотоки всередині неї просто розшаровуються на нескінченну кількість паралельних вимірів, немов у фінальній сцені «Інтерстеллара» [5].

«Ви запитаете, що ж робити? Відповіді на це питання сьогодні нема», – наголошує О. Варениця.

Ми можемо спостерігати десятки крутих артистів, які вловлюють інтернет-тренди, але не хочуть їхати виступати в Москву. Навіть розуміючи, що в Україні для них нема чітких механізмів просування. Вони просто «заморожують» свої проєкти, кладуть на полицю готові релізи та беруть паузу в кар'єрі.

Що їм порадити? Співати українською мовою? Хто міг – уже заспівали. В українській мови, як і у будь-чого іншого, є певний характер. Вона органічно звучить далеко не у всіх типах музики. Багатьом складно це прийняти, але російська мова може бути естетичним вибором цілком собі патріота України. Так буває, що при спробі перейти на українську мову артист просто втрачає свій фірмовий стиль. І нічого з цим не поробиш. Для артиста втрата свого стилю – подія не з приємних.

Тому кожен в міру своїх здібностей і моралі сьогодні просто «обтікає» реальність. Це відбувається останні пів десятиліття. Так відбуватиметься й далі [5].

Стан сучасної популярної музики дає підставу журналісту О. Бондаренку говорити про кризу форматної попмузики. Він зазначає, що у жовтні 2020 року з'явилися дані компанії TOPNIT щодо артистів, яких найбільше крутять по радіо. Найротованішим музикантом став львівський співак Ivan NAVI. Друга позиція за Alyosha. «Океан Ельзи» спустився на сенсаційно низьке для себе третє місце. Ivan NAVI має дуже скромну аудиторію в соцмережах, грає одноманітну попмузику та знімає типові й морально застарілі кліпи. Зате майже 700 тис. ротацій за 2020 рік. Уже вдруге Іван стає лідером по радіоротаціях: 2018-го його також крутили найчастіше з усіх українських артистів. Такий результат – це результат квот на українськомовний контент в ефірі радіо, – вважає О. Бондаренко [6].

З одного боку, в топі більше нема російськомовних артистів. З іншого – нові герої радіо зовсім не тягнуть на зірок та відірвані від молодіжної аудиторії. 2016 року український уряд запровадив квоти на контент українською мовою в ефірі радіостанцій та телебачення. На початковому етапі кількість пісень українською в ефірі мала складати спочатку 25%, а за два роки дійти до 35%. Попри те, що це відбулося не одразу і зі штрафами, всі радіостанції таки перейшли на новий формат. А деякі з них навіть перевиконують квоти – наприклад «П'ятниця», «Наше Радіо», «Русское Радио Україна» або «Країна ФМ», яка взагалі переформатувалася під виключно українські пісні. Ще під час обговорення ініціативи (а тоді хотіли підняти квоту аж до 75%) музиканти й представники радіо висловлювалися обережно і зазначали, що це навряд допоможе новим артистам. Скоріше за все, вона просто посилить позиції давно відомих музикантів. Так воно й відбувалося. Хіт-радіостанції дістали з архівів усі відомі пісні «ОЕ», Скрябіна, «Другої Ріки», «Бумбокса», Руслани, Лами та інших зірок нульових. Танцювальні радіостанції вимушені були шукати ремікси

на тих самих артистів або ж створювати їх самостійно. Проте так не могло тривати вічність. Артисти таки відчули, що під них звільнилося місце. Так радіоєфіри почали захоплювати О. Винник, The HARDKISS, які перейшли на українську, «Время и Стекло» з єдиним українськомовним треком, «Без Обмежень» зі звичним слухачеві попроком, Alyosha та Злата Огневич із форматним жіночим попом, «Антитіла» та, звісно, Ivan Navi. Якщо подивитися на ці імена, можна побачити, що ренесансу в українській форматній музиці не відбулося. А ще можна помітити, що ці артисти здебільшого працюють на старшу аудиторію. Бо й середньостатистичний слухач радіо поступово старішає. Бум української музики, який традиційно приписують 2014 – 2015 рокам, тоді й закінчився. Його відголос тривав до 2018 року. Попри те, що кожен рік в Україні виходить по 300 альбомів молодих музикантів, майже ніхто з них не потрапляє в ротації. До введення квот українські музиканти програвали західним та російським за якістю та силою впливу на аудиторію. Після введення квот вони так і не використали свій шанс. На Олімпі залишилися ті ж самі: найпопулярніший артист, який збирає стадіон, все ще російськомовний, а ротації очолює співак, на кількість підписників якого соромно дивитися [6].

Проте, – наголошує О. Бордаренко, – проблема не в Ivan NAVI. Проблема у прірві між традиційними та новими медіа. Радіостанції бояться змінювати формати, бо не хочуть ризикувати рекламодавцями. Андеграундні артисти бояться писати форматні пісні, аби не бути записаними в «попсарі». Форматні артисти бояться експериментувати, бо їх можуть не взяти до ефіру. Досвідчені артисти ніби нічого не бояться, але або займаються політикою, або залишаються заручниками власного стилю. Врешті маємо ситуацію, коли найпопулярніший артист на радіо не має реальної аудиторії в інтернеті. Водночас у стримінгах та ютубі домінують російські музиканти. Хоча саме засилля контенту з Росії було одним з головних аргументів для введення квот. Якщо виконавців з Росії нема на радіо і ТБ, але вони є в ютубі – це не значить, що вони зникли. Це значить лише те, що певна аудиторія їх не помічає [6].

На думку О. Бондаренка, ринок так і не зміг переформатуватися під україномовний контент. «І проблема не в патріотизмі чи навіть форматах радіостанцій. Проблема в якості контенту та нових героях. Нам все ще не вистачає власних зірок. У нас все ще замало артистів, які можуть якісно боротися зі східними та західними конкурентами. Нові зірки радіо ще можуть поборотися за консервативну аудиторію, але розгромно програють битву за молодь. Квоти розчистили простір для україномовних артистів, але створили для них «теплу ванну», в якій не потрібно боротися за виключну якість контенту. Результати ми відчуваємо зараз. Російський ринок усе впевненіше повертається в український медіапростір. В. Меладзе двічі збирає Палац «Україна» навіть попри карантин. Російські репери набагато популярніші за українських. Фінансово зневоднені фестивалі вимушені запрошувати все більше доступніших зірок зі Сходу, щоб наповнити лайнапи. Квоти в цьому не винні. Але вони й не допомогли виправити

ситуацію. Вони народили героїв, які так і не стали всенародно популярними. Так і народилася зірка Івана NАVI. Зірка, яка сяє лише для програмних директорів радіостанцій» [6].

Журналісти стежили і за хіт-парадами Apple music, які оновлюються щодня. У топдесятці українського чарту з наших артистів з'являлася лише Світлана Лобода з піснею «moLOko». Верхні п'ять рядків посідали російські й казахські виконавці з піснями російською мовою. Боротьба за місце в топ-п'ятірці точилася між хітами шести виконавців: «Cristal & MOËT» Моргенштерна, «Шукав-знайшов» Jah Khalib, «Чистий» Скріптоніта, «Венера – Юпітер» Вані Дмитренка, «Балкон» Elman & Jony і «Салют, Віра!» (кавер-версія на пісню Костянтина Меладзе) Mona Songz. Парадокс ситуації не тільки в тому, що у хіт-параді немає популярних українських артистів, але й в тому, що перераховані виконавці змагаються за вищі рядки хіт-парадів Apple music не тільки в Україні і Росії, але й у більшості країн пострадянського простору – від Естонії до Казахстану. Відповідно, в європейській частині лідер – Моргенштерн, а в Середній Азії – Jah Khalib. «На мій погляд, хіт-парад Apple music передає музичні переваги лише однієї групи людей – це «золота молодь». Тобто діти, чий батьки забезпечені краще, ніж більшість інших громадян... Судячи з того, які артисти знаходяться в топ-п'ятірці, це кумири підлітків – значить, свій iPhone, переважно, вони отримали в подарунок, і це багато пояснює. Наприклад, чому в чартах Apple music превалує російськомовна музика. Тому що це – основна мова спілкування в вищих бізнес-колах», – зазначає директор з просування премії YUNA Ігор Панасов. До того ж за його словами, український шоу-бізнес нині роблять російськомовні продюсери. «Знімаючи фільм про українську музику, я взяв інтерв'ю у десяти ключових продюсерів нашої країни, і тільки один з них говорить українською», – наголошує він. «Аудиторію меломанів умовно можна поділити на дві частини: ті, хто купує квитки на концерти, і ті, хто робить чарти. І це дві зовсім різні аудиторії. Ті, хто ходить на концерти – це 20+. Інші – це діти і підлітки. Тож практично всі музичні чарти формуються зараз завдяки TikTok. Високих позицій в музичних рейтингах продажів пісні досягають не лише завдяки своїй якості, але і правильно побудованій рекламній кампанії саме в цій соцмережі», – розповідає керівник digital напрямку в Secret Service Digital & Publishing Денис Васянович. Експерт наголошує, що вже третій рік поспіль на пострадянському просторі найпопулярнішим жанром є кальян-реп. Тому, на його думку, не дивно, що ці пісні є у топ-п'ятірці Apple music від Литви до Казахстану. Кальян-реп або примітивний ліричний шансон з елементами хіп-хопу – нині головна музика спальних районів не тільки Москви, але і Києва. І вона й надалі є популярною, адже орієнтована в основному на підлітків і молодь з примітивними запитами [7].

Чому молодь слухає російський реп? – запитують на шпальтах «Газети по-українськи» та констатують, що два кліпи російського репера Моргенштерна увійшли до десятки музичних відео, які набрали найбільше переглядів на ютубі

в Україні торік.

Музичний журналіст Олексій Бондаренко вважає, що Україна не пропонує альтернативи російській клубній та реп-музиці, тому українці активно слухають російську: «У наших виконавців триває спад. Щороку виходить понад 300 альбомів, але мало пісень можна виділити як потенційні хіти. А Росія та навіть Білорусь продукують неймовірну кількість контенту для підліткової й молодіжної аудиторії. Зірок конвеєром вирощують за один-два роки» [8].

«Музикантів у нас купа, – наголошує Олексій Бондаренко, – але нові зірки з'являються вкрай рідко. Імена на поп-олімпі майже не змінюються. Ті ж люди, які періодично сидять у журі "Голосу країни" або "Х-Фактора". Це проблема» [9].

А журналіст Данило Панімаш, редактор онлайн-медіа «Слух», вважає що вітчизняні музиканти часто використовують національні стереотипи, формування яких безпосередньо пов'язане з масовою культурою. «Сало, галушки, поля блискучої пшениці, соняшників, вишневі садки та дівчата у віночках. Це національна ідентифікація, культурний код України чи застарілі стереотипи?» – запитує Д. Панімаш, та розмірковує над тим, як позбутися шароварщини в українській музиці [10].

Він зазначає, що «у музиці шароварщину найчастіше приписують українським народним хорам, які вже майже півстоліття співають українські народні пісні... Найяскравішим представником сучасної музичної шароварщини є Михайло Поплавський. Його епічні пісні про сало і варенички – це наймахровіший прояв шароварщини в ХХІ столітті в усьому, від кліпів до текстів пісень. Верка Сердючка з її грою на національних стереотипах – українському застіллі та гоцалках – теж цілком вписується в шароварне зображення України. Але Сердючка – насамперед постмодерністський персонаж, що поєднав національний колорит і травесті-культуру. Одним із найжахливіших проявів шароварщини є цілий жанр музики під назвою «козацький рок», який почався з гурту «Гайдамаки» і продовжився гуртами «Тінь Сонця» і KOZAK SYSTEM. І добре, якби це була субкультурна пародія на кшталт жанру «піратський метал». Ці гурти існують у паралельній реальності, де Богдан Хмельницький встановив світовий гетьманат. Оспівувати козацьку славу в ХХІ столітті з його технологічністю і викликами – що це, як не справжня шароварщина, місце якій на одній сцені з хором Верьовки? І в цьому сенсі «світового гетьманату» козацький рок ідеологічно не відрізняється від російських хорів і гурту «Любе»... Думка, що українські музиканти таким чином зберігають культурний код України, її національну ідентифікацію в музиці, не витримує критики. Правда така, що українському слухачеві нецікава музика у вигляді національної ідеї. Варто просто подивитися в топи Spotify, YouTube Music и Deezer» [10].

«Проте, – зазначає Д. Панімаш, – є успішні випадки того, як національні ідентифікація і культурний код починали грати новими фарбами. І сформувалися повністю нові сенси і музика, які відповідають викликам часу. ONUKA поєднує

яскраві містичні образи з сучасною технологічністю. Кібернетична музика з автентичними українськими інструментами, космічна відстороненість Нати Жижченко – це вдалий синтез етніки з сучасним світом. Марина Круть популяризує бандуру, використовуючи цей, здавалося б, архаїчний український інструмент у легких R&B-піснях, додає його в актуальний електронний саунд і попмелодії. Усе це звучить органічно і не тільки омолоджує древній інструмент, а й саму співачку перетворює в чи не єдину спадкоємицю легендарних кобзарів з поправкою на запити сучасності. Дует YUKO перетворив фольклор у рейв, омолодив своєю музикою українську мову. Саунд, мелодії, аранжування, енергія, естетика, мова та її звучання – взаємопов'язані речі, що створюють нову форму і новий музичний синтаксис» [10].

Також Д. Панімаш впевнений, що «українські музиканти, які взяли на озброєння національний наратив, використовують готові форми у вигляді народних пісень і усталених образів. Але може, варто було б спробувати вийти за рамки пісень про солов'їв, козаків, Катрусь і Ванюш і почати створювати новий контекст сучасної України? А національну старомодну ідилію залишити для будинків культури, що бовтаються на балансі Міністерства культури? Адже, здається, тільки таким чином ми зможемо стати цікавими для світу.» [19].

Про несучасність української музики говорить й Ванек Клименко – український саундпродюсер, який вже з десятків років співпрацює із різними, переважно, хіп-хоп виконавцями. Він запустив лейбл ENKO разом із alyona alyona, з якою працює з моменту появи А. Савраненко на українському музичному горизонті. До лейбла також входить один з найуспішніших українських хіп-хоп проєктів – гурт Kalush.

Ванек Клименко намагався розібратися, чому в Україні хіп-хоп досі не домінує, в той час, як у світі він вже кілька років як обійшов рок-музику. «Хіп-хоп в Україні програє попмузиці. На нашій «великій сцені» дуже мало репертистів. Водночас в Америці, Росії та інших країнах реп – жанр, що домінує. Чому?»

Автор називає такі причини: «генетична спадковість»; відсутність в Україні хіп-хоп інфраструктури; безініціативність артистів; відсутність музичних продюсерів (у класичному значенні цього слова); відсутність менеджерів / лейблів / інвесторів, охочих витратити свої ресурси на реп-музику. [11].

Також Ванек Клименко зазначає: «Репери випускають 3–5 пісень на рік і дивуються, чому про них ніхто не знає. Або ж посилаються на брак грошей... Але загалом, для старту можна зробити все мінімальними засобами. Ну і ще, артисти чекають дива / продюсера / лейбла. Їм банально бракує віри в себе. Так продай ти свій айфон (кросівки, машину, приставку) і вклади ці гроші в свій сингл! Якщо ти вважаєш, що ти талановитий – ризикуй! На жаль, часто відсутність віри в себе не дозволяє зробити такі кроки.» [11].

«Український глядач і слухач завжди чекає простого роз'язання складних проблем. Інакше йому стає різко нудно», – наголошує музичний оглядач О. Варениця [12].

Для порівняння, – пропонує О. Варениця, – поглянемо на історію з розвитком українського кіно в останні роки. Мільйонні інвестиції в цю сферу обернулися провалом. Частина виторгу українських фільмів у прокаті – на рівні похибки. Слабкий маркетинг, низька якість самих картин і усталений стереотип «наше, значить, погано». До речі, цілком заслужено. Тому що поки і справді погано.

Словом, інвестиції в кіно трапилися. Але кому від цього стало краще, незрозуміло. Хто сказав, що з музикою буде інакше? Не буде, – впевнений О. Варениця. – Рівно з тієї самої причини: українська музика сьогодні неконкурентоспроможна. «У 2013 році ми захоплено говорили на адресу цілої плеяди нових артистів: ось-ось і вони наздоженуть Захід! Так, був такий короткий епізод. Але з того часу минуло 7 років. З того покоління артистів мало хто продовжує кар'єру сьогодні. І за межі рідної країни ніхто з них так і не вийшов.» [12].

Світова музика тим часом розвивається дуже динамічно. За сім років змінився саунд, підхід до аранжування і навіть вокальна манера. Українська сцена відтоді тільки зміліла і зробила кілька кроків назад. І на сьогодні ми маємо визнати, що вже безнадійно відстали. А ті, хто нібито найкращі тут і зараз... Через одного – співають немодно, чи несучасно, надто манірно. Музиканти продовжують «поливати», як по уроках з відеокaset з 90-х. Так ніхто в світі вже не грає. У плані аранжувань, саунддизайну – відставання в прогресі на 5 років мінімум. Словом, досить посередній рівень навіть у порівнянні з локальними сценами інших країн Європи – будь то Італія, Польща чи Австрія. Говорити про якусь світову експансію вже просто смішно.

Тому в кого інвестувати і навіщо? Ні в кого, і не навіщо. Кого рятувати? Не треба нікого рятувати. Всі саме там, де заслуговують бути. А ця вимушена пауза – ідеальний момент, щоби зрозуміти: нам потрібно все розламати під основу і почати будувати заново. Брати приклад з ініціатив на кшталт Red Bull Music Academy або навчальних закладів типу BИММ – British & Irish Music Institute в Лондоні. Запозичувати зарубіжний досвід, запрошувати зарубіжних фахівців і вчити музикантів з нуля. Тих, кому зараз 7–10 років [12].

Сьогодні, – наголошує О. Варениця ми маємо справу з глибокою проблемою в українській музиці. Починаючи з Глієра, циркових училищ і аж до вокальних шоу на ТБ, які задають стандарти цього надривного волання – артисти не так співають, а музиканти не так грають. Світова музика стала легшою, тоншою, стриманішою, аскетичнішою. Особливо поп-музика. Разом з нею змінився і слухач, його звички і бажання. А разом зі слухачем змінилися навіть акустичні системи: Bluetooth-колонки і навушники. Продовжувати успішно творити, не озираючись на ці глобальні зміни, просто не вийде.

Слухачеві, який вихований на світовій музиці, але щиро хоче полюбити своїх артистів, вибирати майже ні з кого. Цей наче співає, але пише куплети-приспіву за лекалами вчорашнього дня. А-В, А-В і ні кроку в сторону. Хоча в чартах – The Weeknd, у якого С-А-А-С, В-В-А-С з перших рядків куплета. Цей і співає, і пише, але не тримається на сцені. Цей на сцені найсміливіший, але на зйомках, як ідіот. За двісті дублів не може повторити елементарних рухів.

А далі відбувається перекик. Немов тріщина, що йде по дому з погано закладеним фундаментом. Менеджер артиста в якийсь момент просто махає рукою, втомившись боротися за ідеальний результат: хрін з ним, і так зійде! Запускаємо! І добре, якщо цей менеджер ще є. У більшості випадків артист починає сам. Зовсім ще сирий самоучка. Критики не чує, ЧСВ до небес. І що з цим робити далі? Не зрозуміло [12].

Піарники беруться за роботу, свідомо не вірячи в проєкт. А якщо вони підвищать поріг входу для клієнтів хоча б до рівня «мені не соромно це показувати», то залишаться без роботи або будуть запускати 2–3 релізи в рік, не більше. Так піарники перетворюються на жебраків. Їм кров з носа потрібні публікації, а редактор-приятель відповідає: «Ну ми ж обидва розуміємо, що це погано?». І так, звичайно, розуміємо.

Страждає і сама преса. Трафіко-генеруючих артистів (виключаючи меметику і треш) – буквально одиниці. Просто задумайтеся, як давно ви застосовували словосполучення «довгоочікуваний альбом» щодо українського артиста? Таких просто немає.

Тим часом лейбли випускають сотні релізів, на які дорожче папір витратити, спочатку вибудовуючи стратегію на «кількість». Швидше і простіше зібрати масивний бек-каталог зі 100 релізів, ніж відкрити одного реально крутого артиста, який ЯК ТРЕБА співає, пише, виконує на сцені і дружить з головою. Що ж, ну з бек-каталогом можна хоча б працювати щодо публіки. Відвантажити його для ротачії в якійсь мережі АЗС і отримувати по 300 грн/місяць за точку. І навіть корпоративний ринок дивується: в країні 30 000 артистів, а вони восьмий раз запрошують на івент піаніста Євгена Хмару. Так і живемо, – констатує О. Варениця [12].

Системі потрібно робити бекап, а потім повністю перезавантажувати. Ті музиканти, хто адекватно оцінюють себе в світовому контексті, вже зараз ідуть у глибокий офлайн, беруть паузу в кар'єрі на рік або два, щоби вчитися, змінюватися, рости і дивитися сотні доступних навчалок англійською мовою. Ті ж, хто тут і зараз штампує по три релізи в місяць... Ну, що їм сказати? Нехай продовжують. Поки є шанс заробити на довге життя вперед. Їм на сцені залишилося недовго. Попереду або забуття після нерівної сутички з зарубіжними зірками, що йдуть у відрив, або БК у регіонах, де смак і запити не змінюються століттями. Третього не дано [12].

На завершення цього огляду можна зазначити, що наведені вислови музичних експертів та журналістів доволі суб'єктивні. На цьому наголошують й

вони самі. «Все вищенаписане – всього лише моя особиста думка. Я можу бути в чомусь не правий, але вважаю, що якщо є що сказати – треба говорити. Мені ось є», – підкреслює Ванек Клименко [11].

Втім, попри цю суб'єктивність, вислови журналістів та експертів звучать доволі вагомо, й свідчать про певні тенденції та болючі питання, які потребують свого вирішення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Панімаш Д. Мовчання – золото: чому українські артисти бояться висловлюватися / Данило Панімаш [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://slukh.media/texts/silence-of-the-stars/> (дата звернення 1.04.2021).
2. Панімаш Д. Мляві кошенята, або Чому українські артисти не мають харизми / Данило Панімаш [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://slukh.media/texts/silence-of-the-stars/> <https://slukh.media/texts/ukrainians-are-kittens/> (дата звернення 5.04.2021).
3. Ятель К. «Музика поза політикою»: як довго наші музиканти будуть приховувати свої погляди / Катерина Ятель [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://liroom.com.ua/blogs/vote_or_die/ (дата звернення 8.04.2021).
4. Бондаренко О. Моральна сліпота. Чому українські зірки ігнорують будь-яке свавілля? / Леша Бондаренко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://liroom.com.ua/blogs/say-something/> (дата звернення 9.04.2021).
5. Варениця О. Битва за молодь, яку ми програли: чому підліткам чхати на українську музику / Саша Варениця [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://slukh.media/texts/skibidi-teenagers/> (дата звернення 7.04.2021).
6. Бондаренко О. Дитина квот. Ivan NAVI як символ кризи форматної попмузики / Леша Бондаренко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://liroom.com.ua/articles/ivan-navi-radio/> (дата звернення 2.04.2021).
7. Милиневский Н. Единый музыкальный союз: в странах бывшего СССР слушают одни и те же песни / Милиневский Н. // Вести. – 2021. – 29 янв. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://vesti.ua/lite/tiktok-i-kalyan-rer-pochemu-v-ukrainskih-muzykalnyh-chartah-lidery-rossiyane> (дата звернення 6.04.2021).
8. Чому молодь слухає російський реп / Інформація. // Газета по-українськи. – 2021. – 17 лют. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/culture/_comu-molod-sluhaye-rosijskij-rer/1015340 (дата звернення 5.04.2021).
9. Назвуть найкращих українських виконавців 2020 року / Інформація. // Газета по-українськи. – 2020. – 30 берез. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/culture/_nazvut-najkraschih-ukrayinskih-vikonavciv-2020-roku/1023170 (дата звернення 5.04.2021).
10. Панімаш Д. Культурний код чи застарілі стереотипи? Як позбутися шароварщини в українській музиці / Панімаш Д. // Новое время. – 2020. – 2 груд. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.nv.ua/ukr/blogs/shcho-take-sharovarshchina-i-yak-jiji-pozbutisya-suchasna-ukrajinska-muzika-50127852.html> (дата звернення 8.04.2021).

11. 5 причин, чому хіп-хоп досі не домінує в Україні. Колонка Ванека Клименка [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://liroom.com.ua/blogs/hip-hop-ukraine-vanek/> (дата звернення 9.04.2021).

12. Варениця О. «Ми говоримо зовсім не про те!»: чому українська музика потребує повного перезавантаження / Саша Варениця [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://slukh.media/texts/why-do-we-need-to-restart/> (дата звернення 9.04.2021).

Матеріал підготував

Бурнашов І.Ю., зав. відділу
наукового аналізу і
узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування **І. Г. Піленко**

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,39. Б/т. Зам. 42. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12